

Llengua i Internet: text i pretext

Antònia Martí

Departament de Lingüística computacional, Facultat de Filologia (UB)

amarti@lingua.fil.ub.es

Una taula rodona ens pot donar moltes sorpreses. Si el tema és la "llengua i les noves tecnologies" hem d'estar disposats a sentir de tot, fins els punt de no saber si els participants parlen del mateix. L'espectacle està garantit si i la taula està constituïda per una mostra representativa dels poders "fàctics" que es mouen entorn de la llengua: representants d'institucions que vetllen per la seva difusió i conservació, un executiu d'una de les empreses més importants de software del món, un periodista i un escriptor. La llengua objecte del debat és el castellà. És un detall no trivial que puntualitzo per raons estrictament de rigor; si la llengua hagués estat una altra, el fil discursiu d'alguns del ponents hagués seguit una altra trajectòria: ni millor ni pitjor, diferent.

Els components de la taula que vetllen per la puresa de la llengua van desgranant el seu discurs. L'essència del contingut és que Internet té una incidència negativa sobre la llengua, de manera que cada cop es parla i, sobre tot, s'escriu pitjor: els "chats" i el correu electrònic són una demostració palpable de la degradació que està sofrint. Entre d'altres característiques negatives d'aquest sistema de comunicació, assenyalen que la semàntica del discurs s'està empobrint ja que s'observa una disminució en l'ús de mots plens de significat en favor de les onomatopeies, pronoms, dibuixos, signes auxiliars i tota mena de recursos que podríem considerar perifèrics respecte del llenguatge; les normes ortogràfiques senzillament s'ignoren, s'ajunten mots que s'han d'escriure separats, desapareixen els accents, s'introdueixen mots de l'anglès de manera incontrolada ...

És cert, a Internet la gent s'expressa de manera diferent. Un missatge com el que tenim a continuació podria ser una mostra representativa d'aquest nou sistema de comunicar-se:

Hi!

:-)

Et va be dijous? per nosaltres OK!

Quin rooooooolllo la reunió!!!!!! :- @, :- @,

Siyusun ;-)

Joan

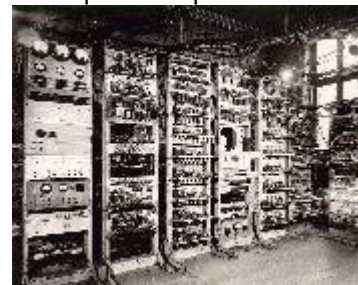
L'autoria del text podria correspondre a un estudiant de cinquè curs de Filologia, a un executiu d'una empresa multinacional o a un professor de Física. Si féssim un estudi sociològic dels usuaris d'Internet, probablement ens trobaríem que tots estan escolaritzats i quan escriuen un examen o un informe segur que fan ús dels seus coneixements normatius sobre la llengua i elaboren uns textos que serien jutjats com a perfectament correctes per part dels qui vetllen pel compliment de les normes. No es tracta, doncs, d'il·letrats que desconeixen les més elementals regles de l'expressió escrita i de l'ortografia.

Per alguns dels ponents, la Gran Xarxa exerceix un efecte negatiu respecte de la llengua i constitueix una força desintegradora en la mesura que individus coneixedors de les normes, quan es posen davant

de l'ordinador i comencen a enviar missatges o entren en una tertúlia, obliden el que han après i s'expressen segons un codi que no correspon al de la llengua escrita.

És aquesta l'anàlisi que cal fer del problema? Evidentment, lamentar-se d'aquesta situació no porta enlloc, i els usuaris d'Internet continuaran fent la seva. Ara bé, és un bon pretext per donar una visió catastrofista de la llengua, que presenten com un bé comú en perill i que, per tant, cal defensar del enemics, virtuals o reals.

Potser si ens plantegéssim el tema des de la perspectiva que les llengües són eines al servei de la comunitat i dels individus, que ens permeten comunicar-nos, reflexionar i fer les coses més diverses la situació no és tant dramàtica. És lògic que les llengües es facin ressò dels canvis socials i, per tant, el que s'està produint gràcies a Internet és l'aparició d'un nou registre o, potser millor, d'un nou codi de comunicació. Per tant, potser que en lloc de lamentar-nos, hauríem de celebrar el naixement d'una nova manera de comunicar-se.

Quina explicació pot haver-hi per aquesta actitud d'alarma que manifesten alguns sectors relacionats amb la llengua? En primer lloc hi ha una tradició en el món de les lletres de mirar amb recel la innovació tecnològica que es percep com una amenaça envers l'humanisme. La tecnologia s'associa al divorci entre l'home i la natura, a la manca d'imaginació, a la imposició d'arquetips aliens a la naturalesa humana. Quan van aparèixer els primers processadors de textos es temia que condicionessin la nostra manera d'escriure, que el mitjà tingués repercussió sobre el contingut. Si fóssim conseqüents amb aquestes argumentacions encara escriuríem amb els dits ja que la cunya, el pinzell, el llapis, la ploma estilogràfica o el bolígraf constitueixen eines que ens allunyen del que deuria ser la immediatesa de les primeres manifestacions escrites. Probablement Guttemberg també va tenir els seus detractors i més d'un deuria considerar que la impremta no podia produir llibres amb la bellesa dels que es produïen als monestirs.

La realitat és, però, que la tecnologia de la llengua ha donat lloc a una sèrie de recursos que milloren la nostra qualitat de vida: els sintetitzadors de veu a partir de textos escrits obren tot un univers de lectures als invidents; els sistemes d'ajuda a la traducció alliberen als traductors de les tasques més feixugues; l'edició en CD-ROM permet accedir a les dades de manera molt més ràpida i intel·ligent; podem combinar el text amb so i imatge en moviment, etc. Els avenços tecnològics són el resultat de l'activitat intel·ligent humana i són tant humans en el seu origen com un quadre de Van Gog o *Cien años de soledad*. Han contribuït de manera evident a facilitar la integració en el món laboral de sectors fins ara marginats

per raons diverses, com el sexe o minusvàlues físiques o psíquiques. Pensem, per un moment, com canviaria la nostra vida si de cop desapareguessin les rentadores, els processadors de textos, la telefonia mòbil o la televisió. Un problema totalment diferent és l'ús, o l'abús, que se'n pugui fer. Però aquest és ja un altre problema: una pedra es pot usar per fer una casa o per llançar-la contra algú. La perversitat està en l'home, no en la tecnologia.

[Tractar de frenar els avenços tecnològics, o en bioquímica o en qualsevol àrea del coneixement seria, a més de totalment inútil, tractar d'anar contra la pròpia naturalesa humana. L'home no ha deixat mai de sentir curiositat per descobrir i conèixer. El que si cal és construir l'aparell ètic i legal corresponent a cada nova situació]

D'on ve, doncs, aquesta inquietud davant dels avenços tecnològics? Probablement és la por al desconegut, a allò que s'escapa al nostre coneixement o al nostre control.

I aquí entrem en una nova consideració, la del control. Un component inquietant del llenguatge dels internautes és que es tracta de text escrit que escapa al control de qualsevol tipus d'autoritat normativa. De tots és conegut el prestigi de la llengua escrita enfront de la llengua parlada: la primera és patrimoni dels iniciats, la segona és patrimoni de tothom; la primera és permanent, mentre que la segona desapareix tant bon punt es creada; la primera està sotmesa a unes normes estrictes, la segona és molt més lliure. Cada cop que la llengua escrita ha sofert un procés, diguem-ne, de democratització, probablement ha baixat la mitjana de la seva qualitat pel que fa a la correctesa però en canvi ha augmentat considerablement el nombre d'*usuaris*. Internet està significat la creació d'un nou registre de llengua escrita (potser seria millor considerar-lo un nou codi) que respon però a moltes de les característiques de la llengua parlada: es tracta d'una escriptura ràpida, espontània, col·loquial i, el que és més important, totalment incontrolable, com la parla. Per primer cop ens trobem que, de manera massiva, s'estan produint textos escrits que volen reflectir la parla espontània i el seu context: l'entonació, l'estat d'ànim de l'emissor, el gest, l'aspecte físic, etc.

Tornem a l'exemple del començament. Les icones :-) i :-@ expressen un estat d'ànim alegre i sorpresa, respectivament; podem fer l'ullet gràcies a ;-). Aquests signes associats al text permeten que el receptor contextualitzi el missatge i que, per tant, el pugui interpretar correctament. La repetició de caràcters de l'alfabet, manllevat del llenguatge dels còmics, permet reflectir l'entonació i d'altres característiques de la parla espontània. L'ús de paraules de l'anglès, però escrites tal i com sonen dona un caràcter desenfadat al text, etc. Tot està orientat a dotar al text escrit del màxim de característiques de la llengua parlada per tal d'apropar-nos *virtualment* a una situació de comunicació *presencial*.

Una altra característica del llenguatge d'Internet que contribueix a augmentar el nerviosisme que es detecta en alguns sectors, és que s'està configurant de manera espontània i que les convencions s'introdueixen i es difonen ràpidament. Un internauta pot arribar en segons a un nombre bastíssim d'interlocutors, de manera que les innovacions, les noves propostes, es difonen amb rapidesa encara que, també, poden caure ràpidament en desús.

Fins ara, la bèstia negra dels qui tenen cura de la puresa de la llengua havien estat els mitjans de comunicació: quantes vegades no hem sentit que els periodistes no saben escriure ni parlar correctament. Considerem que es tracta d'apreciacions injustes. El professional d'aquests mitjans ha d'actuar amb una immediatesa que no té res a veure amb una ponència o amb una lliçó magistral. Moltes vegades ha d'improvisar o bé ha d'escriure l'article en un temps molt limitat. És lògic que, de vegades, falli la normativa, la riquesa expressiva o l'estil. Ara bé, han contribuït de manera molt positiva a crear lectors, ni que sigui del Marca, i a elevar el nivell cultural del país. El seu, al cap i a la fi, és també un registre diferent.

Els qui aixequen la veu contra Internet no s'adonen, o no volen adonar-se que una llengua, és la totalitat dels seus usos i com més registres tingui, més riquesa té. La normalització lingüística del català va estar orientada a recuperar àmbits d'ús que havíem perdut: les bromes, els acudits, els jocs, els fèiem en castellà. Si ara apareix un nou registre, ens hem de resistir a emprar-lo? Hi ha algú que de manera seriosa consideri que constitueix realment un empobriment de la llengua?

És possible que lamentar-se constitueixi una actitud conscient i volguda. Si la llengua està en perill, cal protegir-la i la millor defensa és sempre un atac. En aquest cas l'objectiu de l'atac és Internet i el que amaga és una actitud adversa envers un mitjà que permet un ús de la llengua escrita que escapa al seu control. Es tracta, creiem, de la mateixa estratègia emprada quan es lamenten que la llengua castellana està en retrocés en les comunitats bilingües: la millor defensa de la llengua castellana és també un atac, en aquest cas en contra del català.

El lament, a més de justificar l'atac d'allò que es considera un cos estrany i pertorbador, fa que es centri l'atenció en aspectes perifèrics del problema i amaga el problema real: una manca total de capacitat de reacció i d'iniciativa. Si consideren que escrivim malament, en lloc de lamentar-nos, caldria veure de quina manera es pot millorar la qualitat de l'ensenyament. Demonitzar les llengües minoritàries com el català tot i assenyalant-les com a causants d'una suposada situació de retrocés del castellà té, també, la

doble finalitat d'amagar una manca de política lingüística (què passa amb l'espanyol d'Hispanoamèrica?) i de justificar l'atac a les cultures que desdibuixen un mapa lingüístic que alguns voldrien d'un sol color.

Un altre problema sorgit arran del desenvolupament tecnològic i que afecta directament la llengua és la manca d'unanimitat en la traducció o adaptació de la nova terminologia que es va generant. Una aplicació informàtica pot contenir milions de paraules - text i, si es vol difondre, cal traduir-lo a les diferents llengües de destí. La traducció dels textos d'una aplicació constitueix una part no menyspreable del seu desenvolupament i presenta el problema afegit que no es pot dur a terme fins que aquesta ha finalitzat. És una tasca que cal realitzar molt ràpidament i sovint s'adopten solucions poc encertades des d'un punt de vista lingüístic.

Cal remarcar que els textos que contenen els programes informàtics constitueixen una font gens menyspreable d'incorporació de nous termes i, el que és més important, tenen un potencial de difusió molt gran, fins al punt que acaben per determinar la manera de parlar dels seus usuaris

Els qui vetllen per la puresa de la llengua mostren el seu disgust per les solucions adoptades, per la manca de coherència en els resultats... Caldria preguntar-los quines accions s'han emprés per estandarditzar la nova terminologia o bé de quins serveis d'experts disposen per tal que assessorin, entre d'altres, les grans empreses productores de software. Si la llengua és un bé comú no sembla lògic que es deixi en mans de l'empresa privada, limitada per condicionats econòmics: són les institucions públiques les qui haurien de prendre la iniciativa en aquest terreny.

De nou ens trobem davant la mateixa actitud: hom es lamenta per un estat de coses però ningú sembla disposat a posar-hi remei. Les queixes constitueixen un discurs que corre paral·lelament a la realitat de la llengua, i el seu objectiu sembla més orientat a ocultar les pròpies mancances que a promoure solucions.

The screenshot shows a digital interface for the 'Pòrtic Reial de Chartres'. At the top, there are navigation tabs: 'HAU', 'ÈPOQUES', and 'CERCA'. Below the tabs, there is a central image of the Chartres Cathedral facade. To the right of the image is a 'Descripció' section with text explaining the construction of the western facade after a fire in 1134. Below the image is a metadata section with a title 'Pòrtic Reial de Chartres', a date 'c. 1150', and a description 'Escultura de pedra' and 'Catedral de Chartres, Chartres' with the style 'Gòtic'. At the bottom, there are three main categories: 'Món medieval', 'L'art romànic', and 'El romànic al segle XII'. The interface includes various icons for navigation and search.

És lícit que els parlants, davant les crítiques dels experts a la seva manera d'expressar-se, es preguntin què fan les institucions per tal de vetllar per la puresa idiomàtica i la consistència terminològica. Les actituds que apunten cap a un procés de degeneració lingüística van acompanyades d'accions de caràcter institucional per tal de posar-hi remei? Les institucions que vetllen per la llengua faciliten la participació de terminòlegs solvents en la traducció dels programes? Hi ha algun tipus d'acció de cara a l'estandardització del software de manera que els caràcters no estàndards (respecte de l'anglès) es mantinguin al passar d'un entorn a un altre? Hi ha un plantejament seriós sobre l'ensenyament de la llengua?

Si no és així, hom pot començar a malpensar que la queixa i el lament formen part d'una actitud conscient respecte de la llengua per tal d' assolir uns determinats objectius: presentar una llengua com a amenaçada és políticament més rendible que emprendre accions per posar-hi remei.

Què amaga aquest discurs? En primer lloc es tracta de posar una cortina de fum per tal d'ocultar la manca d'una política lingüística encaminada a adaptar la llengua a les noves situacions comunicatives que planteja la Societat de la Informació. La inexistència de respostes institucionals eficaces davant la proliferació terminològica en l'àmbit de la tecnologia en són una mostra palesa. Les respostes institucionals són, de vegades, tan discutibles com les altres.

En segon lloc, presentar una llengua com a amenaçada, en perill, té probablement l'objectiu d'amagar una manca de sensibilitat lingüística que ve de lluny: la llengua s'ha usat sovint com a argument des del terreny ideològic però aquest fet no ha anat acompanyat d'una política orientada a la seva difusió i ensenyament i de la creació d'una infraestructura en recursos lingüístics. Tot i que l'espanyol és la quarta llengua del món pel que fa al nombre de parlants, està pel darrere de l'italià, francès, alemany, japonès i moltes altres pel que fa a recursos en suport electrònic, que garantirien una presència digna en el món de les telecomunicacions.

No deixa de ser significatiu que Espanya sigui un dels països de la Unió Europea on la recerca en enginyeria lingüística té menys retorn en les empreses del sector i això probablement no és més que el reflex en els mitjans de producció de la manca de sensibilitat institucional en aquest tema.

La societat imposa, des de sempre, exigències a les llengües que afecten la seva existència futura. Actualment, parlar de normalització lingüística significa disposar de lexicons, gramàtiques, bases de coneixement i tota mena de recursos lingüístics en suport electrònic que ens permetin incorporar-nos en els entorns multilingües de traducció i d'accés a la informació. Si es deixa passar aquesta oportunitat la culpa no serà de la tecnologia, sinó de no haver sabut interpretar el moment històric.

Les llengües minoritàries, les llengües que no estan considerades com a llengües de cultura en l'àmbit científic, i les llengües que no disposen d'una estructura d'estat que les recolzi tenen al davant un nou repte que hauran de superar de cara a la seva supervivència.

Joanet, 12/10/98

Citació recomanada:

MARTÍ, Antònia (1999). "Llengua i Internet: text i pretext". *Digitum*, núm. 1 [article en línia]. DOI: <http://dx.doi.org/10.7238/d.v0i1.620>